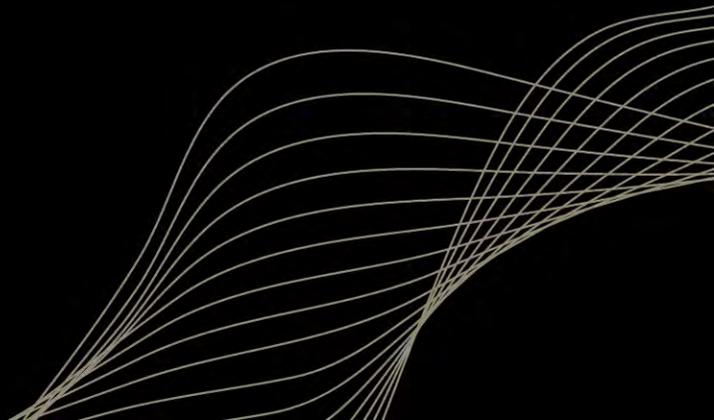

Semper Fidelis

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Nagroda

Semper Fidelis

2024

Szanowni Państwo,

Naród polski to nie tylko my dziś. To także ci, którzy byli przed nami, ale też ci, którzy przyjdą po nas. Naszym zadaniem w sztafecie dziejów jest zabezpieczyć i podać dalej depozyt, który z takim trudem nam przekazano. Czerpiemy z wielkiego skarbcia dokonań naszych przodków, którego granice sięgają daleko poza wstęgę Bugu, Sanu i Świsłoczy. Spoglądając na wschód, musimy mierzyć się z paradoksem – bo i nie ma tam Polski, a jednocześnie jest tam Jej historia. Znamy przebieg współczesnej wschodniej granicy, ale wiemy też, że inna przebiega w naszej pamięci. W pamięci o polskiej mowie oraz o kulturowym dorobku poprzednich generacji. Pamięci, która sprawia, że nasze serca na zawsze pozostają wierne polskim Kresom!

Właśnie dlatego, już po raz szósty, Instytut Pamięci Narodowej ma zaszczyt i przyjemność uhonorować tych, którzy ofiarną pracą i zaangażowaniem pozostają lojalni wobec polskości na dawnych Kresach Wschodnich. Wam, Drodzy Państwo, którzy kochacie Polskę czynem, należą się wyrazy najwyższego uznania – i takie też składam, przekazując na Wasze ręce Nagrodę „Semper Fidelis”.

Serdecznie gratuluję – nie tylko Laureatom, ale też wszystkim Kandydatom do wyróżnienia. Wiem, jak wiele wysiłku wymaga zadanie, które postawili Państwo przed sobą. Jestem przekonany, że już sama służba Rzeczypospolitej Polskiej jest przywilejem i nagrodą, zaś nasze wyróżnienie jedynie utwierdza w przekonaniu, że podążają Państwo właściwą drogą. Z serca pięknie dziękuję!

dr Karol Nawrocki
Prezes Instytutu Pamięci Narodowej

Laureaci

Semper Fidelis

2024

Mirosław Gajewski

Historyk, muzealnik, samorządowiec. W swoich badaniach koncentruje się na tematyce Wileńszczyzny, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej na jej terenie. Urodził się w Wilnie w rodzinie pielęgnującej polskie zwyczaje i tradycje, co stało się źródłem jego zainteresowań w późniejszych latach.

Ukończył znaną Szkołę Średnią nr 5 w Wilnie na Antokolu (obecnie Wileńska Szkoła Średnia im. Joachima Lelewela) z polskim językiem nauczania. Studiował historię oraz administrację publiczną. Jest autorem kilkudziesięciu artykułów w polskojęzycznej prasie wileńskiej, a także dwóch monografii: „Nasze podwileńskie Ojczyzny” (2002) oraz „Historie z okolic Wilna” (2008).

Dzięki prowadzonym badaniom w terenie Mirosław Gajewski zlokalizował nieznanne groby żołnierzy Armii Krajowej, głównie na obszarze gminy bujwidzkiej w rejonie wileńskim. Z własnych środków oraz przy wsparciu Związku Polaków na Litwie doprowadził do wykonania dwóch kamiennych nagrobków dla żołnierzy AK: Mikołaja Suchodolskiego na cmentarzu parafialnym w Bujwidzach oraz dla nieznanego żołnierza ps. „Kurier” na cmentarzu we wsi Świętniki. Ponadto staraniem laureata ustawiono symboliczny krzyż dla żołnierza AK Feliksa Bułto na cmentarzu parafialnym w Balingródku oraz tablicę pamiątkową dla żołnierza AK Edmunda Sienkiewicza na cmentarzu w Bujwidzach.

Mirosław Gajewski jest jednym z organizatorów corocznych obchodów rocznicy bitwy pod Krawczunami. Jako pracownik Muzeum Etnograficznego Wileńszczyzny zapoczątkował tradycję regularnego odwiedzania grobów żołnierzy AK na cmentarzach Wileńszczyzny. Aktywnie angażuje się także w inne przedsięwzięcia organizowane przez polską społeczność na Litwie. Od 2013 r. Mirosław Gajewski stoi na czele urzędu podwileńskiej gminy Zujuny.

Halina Kisłacz

Polska społeczniczka i lekarka, członkini Związku Polaków w Estonii od jego powstania w 1989 r. W 2004 r. została wybrana na prezesa tej organizacji. Od wielu lat aktywnie angażuje się w ochronę polskiego dziedzictwa w Estonii oraz budowanie pozytywnego wizerunku Polski i Polaków w tym kraju.

Historia związków polsko-estońskich sięga wieku XVI, kiedy Parnawa i Dorpat pozostawały w granicach państwa polsko-litewskiego, stanowiąc jego najdalsze północno-wschodnie kresy. Trwałą pamiątką tego okresu jest Uniwersytet Tartuski – jedna z najważniejszych estońskich uczelni wywodząca się z kolegium jezuickiego założonego przez króla Stefana Batorego.

Halina Kisłacz skupia się na integracji polskiej społeczności w Estonii i zachowaniu pamięci o wkładzie Polaków w historię tego państwa. Otacza opieką miejsca, takie jak obelisk poświęcony Stefanowi Batoremu w Valdze, tablica przy Bramie Morskiej w Tallinie upamiętniająca ucieczkę okrętu podwodnego ORP „Orzeł” oraz prezentująca stosunki polsko-estońskie sala w Państwowym Muzeum Wojska Estońskiego im. Generała Johana Laidonera w Viimsi.

W ramach codziennej działalności Związek Polaków w Estonii prowadzi w swojej siedzibie bibliotekę, a także organizuje warsztaty języka polskiego i podejmuje działania o charakterze pomocowym dla Polaków znajdujących się w trudnej sytuacji zdrowotnej i finansowej, współorganizuje obchody świąt państwowych, wspiera działalność kulturalną oraz współpracuje z polskim duchowieństwem.

Za swoją wieloletnią pracę na rzecz środowisk polonijnych Halina Kisłacz została odznaczona Krzyżem Oficerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej.

Olena Udoenko

Działaczka społeczna, prezes Stowarzyszenia Miłośników Języka i Kultury Polskiej „Most Nadziei”, zaangażowana w upamiętnianie historii zbrodni katyńskiej i jej ofiar, a także rozpowszechnianie znajomości polskiego języka, kultury oraz tradycji na terenie Starobielska (obwód Ługański, Ukraina).

Olena Udoenko przez ponad dwadzieścia pięć lat sprawowała opiekę nad Polskim Cmentarzem Wojennym w Starobielsku. Pod jej kierownictwem Stowarzyszenie „Most Nadziei” doprowadziło do utworzenia na terenie cmentarza Katyńskiej Izby Pamięci gromadzącej dokumenty, pamiętki, zdjęcia i biogramy jeńców obozu w Starobielsku oraz mieszczącej bibliotekę dzieł o tematyce katyńskiej.

Z inicjatywy laureatki co roku na Polskim Cmentarzu Wojennym organizowano obchody Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej, Święta Niepodległości Polski i Wszystkich Świętych. W porządkowanie mogił Olena Udoenko angażowała ukraińską młodzież z okolicznych szkół. Działania edukacyjne laureatki obejmowały również „lekcje katyńskie” oraz konkursy i festiwale dedykowane młodym odbiorcom.

Dzięki jej staraniom w Starobielsku gościły wystawy poświęcone pamięci ofiar zbrodni katyńskiej: „Prawda i Pamięć. Zbrodnia Katyńska” oraz „Zagłada polskich elit – Akcja AB, Katyń”.

W marcu 2022 r. Starobielsk został zajęty przez wojska rosyjskie. Olena Udoenko nie przyjęła obywatelstwa okupanta i musiała uciekać z kraju. Po opuszczeniu Ukrainy znalazła schronienie w prowadzonym przez Stowarzyszenie Wspólnota Polska Domu Polonii w Pułtusku. Ukończyła studia filologiczne i nadal działa aktywnie, ucząc ukraińskich uchodźców języka polskiego.

Tadeusz Marcinkowski (1932-2016) nagroda *post mortem*

Popularyzator Kresów, aktywnie działał na rzecz upamiętniania Wołynia. Urodził się w Łucku, skąd w 1941 r. wraz z matką i siostrą został wywieziony na Syberię. Jego ojciec aresztowany w 1939 r. przez NKWD, został zamordowany w Kijowie i pochowany w jednym z dołów śmierci w podkijowskiej Bykowni. Po wojnie Tadeusz Marcinkowski wraz z rodziną osiadł w Zielonej Górze.

Już w młodości przejawiał cechy społecznika – był animatorem kultury, współtwórcą i organizatorem Lubuskiego Klubu Jazzowego oraz Lubuskiego Klubu Filmowego. Jego głównym życiowym celem stało się dokumentowanie historii rodzinnego Wołynia i zachowanie pamięci o nim. Aktywnie działał w Towarzystwie Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, Lubuskiej Rodzinie Katyńskiej, Związku Sybiraków i w Stowarzyszeniu Pionierów Zielonej Góry. Równolegle rozwijał pasję kolekcjonerską. W ciągu ponad pięćdziesięciu lat zebrał kilkadziesiąt tysięcy przedmiotów związanych z Wołyniem (m.in. zbiór unikatowych dokumentów, map, książek, czasopism, kart pocztowych, fotografii, druków ulotnych). Część zbiorów po jego śmierci przekazano Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze.

Brał udział w licznych wystawach, konferencjach i spotkaniach promujących pamięć o Kresach. Jego kolekcja przyczyniła się do powstania wielu publikacji. W swoim dorobku literackim ma napisaną w 2013 r. wspólnie z córką Małgorzatą Ziemską książkę „Skarby pamięci”, prezentującą Łuck i zawierającą wspomnienia autora.

Towarzystwo Przyjaciół Wilna i Ziemi Wileńskiej w Olsztynie

Powstało 11 lutego 1989 r. początkowo pod nazwą Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej jako oddział zarządu głównego w Toruniu. Od 2015 r. jest podmiotem samodzielnym i zarazem kontynuatorem tradycji powstałej w 1989 r. organizacji.

Głównymi obszarami działania Towarzystwa są materialne wsparcie dla Polaków na Wileńszczyźnie oraz popularyzacja kultury, historii, tradycji Wilna i Ziemi Wileńskiej w Polsce. Organizacja angażuje się w cykliczne prelekcje (m.in. Czwartki Wileńskie – od 2015 r.), koncerty (m.in. z okazji święta Matki Bożej Ostrobramskiej), a także działalność wydawniczą i edukacyjną.

Najnowsza inicjatywa Towarzystwa to przygotowanie merytoryczne oraz współprodukcja pełnometrażowego filmu dokumentalnego „Klucz Wileński” opowiadającego historie expatriantów z Wileńszczyzny, którzy po II wojnie światowej osiedlili się na terenie Warmii i Mazur.

Mając na celu podtrzymanie w społeczności Olsztyna i województwa warmińsko-mazurskiego kresowej, wileńskiej tożsamości, Towarzystwo współpracuje z władzami samorządowymi, a także szeregiem instytucji kultury i organizacji społecznych. Ponadto udziela wsparcia merytorycznego, delegując swojego przedstawiciela do grupy roboczej przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego, działającej w zakresie pielęgnowania i upowszechniania tradycji narodowej.

Wyróżnienie

Marta Axentowicz-Bohosiewicz

Pochodzi ze starej ormiańskiej rodziny związanej z kresowym Pokuciem. Wraz z mężem założyła w 2012 r. Fundację Ormiańską (Armenian Foundation), która skupia polskich Ormian, kultywuje ich tradycję i historię nierozzerwalnie związaną z polskimi Kresami Wschodnimi.

Od 2008 r. w ramach projektu „Kuty nad Czeremoszem – mała stolica Ormian” organizuje wyjazdy do miejscowości będących historycznymi ojczyznami społeczności ormiańskiej na Kresach Wschodnich. Podczas wielu edycji projektu jego uczestnicy wykonali prace konserwatorskie i inwentaryzację grobów na cmentarzach w Kutach, Banilowie, Śniatyniu, a także prowadzili poszukiwania grobów ormiańskich, między innymi w Horodenkach, Milijowie, Kołomyi oraz Czerniowcach. W wyjazdach uczestniczą młodzi potomkowie Ormian polskich, którzy – oprócz prac przy porządkowaniu cmentarzy – biorą udział w wykładach, poznają historię, kulturę i życie swoich kresowych przodków. Staraniem Fundacji powstają także nowe upamiętnienia, takie jak płyta memoratywna poświęcona mieszkańcom Kut pomordowanym przez UPA.

W Oławie – mieście, w którym po 1945 r. osiedliło się wielu polskich Ormian – Marta Axentowicz-Bohosiewicz we współpracy z Biblioteką Publiczną organizuje rokrocznie Dzień Ormiański. W ramach programu tego wydarzenia prezentowana jest bogata historia Ormian, sylwetki zasłużonych członków tej społeczności oraz miejsca, w których żyli i pracowali na Kresach.

Bieżące działania fundacji kierowanej przez laureatkę obejmują także edukację oraz integrację dzieci i młodzieży. Oprócz wspomnianych wyjazdów do miejsc pamięci na Kresach Wschodnich, wydawane są historyczne gry planszowe oraz prowadzona jest Szkołka, gdzie naucza się języka, historii, kultury i muzyki ormiańskiej, a młodzież ma możliwość rozwijania swoich talentów w Teatryku „Banali”.

Laureaci

Semper Fidelis

2019 - 2023

2019

Stefan Adamski
ks. Roman Dzwonkowski
płk Weronika Sebastianowicz
„Wołanie z Wołynia” pismo religijno-społeczne
Związek Harcerstwa Polskiego na Litwie

Wyróżnienie
Wiesław Helak

2020

Dora Kacnelson – nagroda *post mortem*
Iness Todryk-Pisalnik i Andrzej Pisalnik
bp Jan Purwiński
Waldemar Szelkowski
ks. Roman Twaróg

Wyróżnienie
Stanisław Srokowski

2021

ks. Jan Buras
ks. Adam Przywuski
Elżbieta Rusinko
Danuta Skalska
Społeczny Komitet Opieki nad Starą Rossą

Wyróżnienie
Maria i Marek Jastrzębscy

2022

Alwida Antonina Bajor
Jarosław Górecki
Wiesław Kapel
Mirosław Rowicki – nagroda *post mortem*
Stowarzyszenie Rodzina Ponarska

Wyróżnienie
Włodzimierz Bolecki

2023

Tomasz Kuba Kozłowski
Kresowe Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze im. Orłąt Lwowskich (KTTK)
Lubelska Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy (LWK OHP)
Stanisław Szarzyński
Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich

Wyróżnienie
Wojciech Drelicharz

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Warszawa
2024 r.

RP Patronat Honorowy
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
Andrzeja Dudy

PATRONI MEDIALNI

TVP
POLONIA

d **DZIEJE.PL**
PORTAL
HISTORYCZNY

Kurier
Galicyjski

PRZYSTANEK
HISTORIA